



*Нашаша Ковачевић*

## ПИСМА БОРХЕСУ

1.

Није ново ни да живи пишу мртвима, ни да »мртви«<sup>1</sup> ћуте када им писма стигну. Није чудо ни да живот имитира литературу, ни да литература слуги будућност као прошлост. Ово писмо, дакле, само је материјализована жудња да се искаже оно што други покопају у себе, јер је међу нама неко кога сте Ви, Борхес, волели и ко Вас воли\*, у коме сте живи и физички, као што сте у нама својим духом. Заједно Вас видимо.

Ма где да сте сада, стижемо до Вас, премошћујући, као што сте то Ви маестрално радили, не само простор и време, већ међе људских душа стапајући се у Једно биће, са билион патњи и болова, са острвцима среће и спокоја.

Фатум бивства сте нам откривали до сна од књиге, игре сте људске одиграли и закорачили у смрт да Вас нема више, апсолутно, како сте изричито казивали. Поштујемо Вашу жељу за бескрајем заборав али, авај, или, срећом, ми осуђени читачи, овде, саткани од духа Вашег и оних које сте, »препознали«, како рече Киш, не можемо да престанемо да Вас доживљујемо као живог.

Нема за Вас смрти после смрти, г-дине Борхес.

А, можда, ово писмо и не пишем ја, већ се опет играте идејама бесмислено смисленим, мешајући литературу (Књигу) са материјом земаљском.

28. 9. 1996.

\* Ово је писмо прочитано пред госпођом Маријом Кодама, Борхесовом удовицом, приликом њеног боравка у Краљеву, у Народној библиотеци.

2.

Ово писмо преко Вас, Борхес, упућујем другом »умрлом« Шпанцу, сабрату, Луису Буњуелу, ако га игде има. Порука је узвратна.

У аутобиографији сетној и иронијској, пуној сунца, страсти, Лорке и мрачне лепоте, написао је и једну поруку за мене, као што то већ бива са свим делима упућеним у »празно« (које на Земљи чине само људи). Каже: »После смрти ће ми једино бити жао што нећу моћи да свако јутро узмем новине и прочитам шта има ново на овом свету«.

Отада читам новине за њега.

Не све у њима, јер сам иронију схватила, али и ону проклету људску глад да живот, можда, још може бити нешто друго. Не само крв, похлепа, страх и зло, не само страх, бес и бестијалност. Где је сан о животу, где су бајке, где је лепота, где је добро?

О, Буњуеле, где су филмови и стихови, где је уметност, да пружи утеху и наду!

Наравно, новине не пишу о томе. Пишу о мртвима на ратиштима (вечитим), стадионима, срушеним авионима, о мртвима у поплављеним земљама, у сеоским зајевницама, на породичним поприштима, у завадама народа, о мртвима на све четири стране света, у води, ваздуху (земљи да не говоримо), у себи и око себе. Где су стихови о томе, Борхес?

Да, пишу новине о нечему што се зове политика (за наивне), а што је новац и власт, објављују слике нагих лепотица и збачених принцеца (од тога се живи), има у њима свакога дана о свему велико ништа покривено гомилом речи које то нису. Ко је то сањао за нас? Овај живот нисмо, а опет је наша судбина.

Читам новине за Вас, Буњуел, и бацам их иза себе као прошле дане, и не верујем да ће ми, када дође време, недостајати. Знам шта хоће: моја кћи, неколико књига и залазак сунца.

18. 10. 1996.

3.

Ја сам у Вашем лавиринту, Борхес. У њему сам, наравно, од великог пада у »тамницу«, како кажу песници, а не у рају, по Бели Хамвашу (што је морало бити).

Пишем Вам о лавиринту људске патње у који смо пали из прасветлости, прадуха, прабића, бачени пре праречи. Пре материје, пре атома, облика, пре. Све што је било после је у садашњем – човек и његова патња. Између је време живота и начин којим га човек пролази, ужаснут чак и кад је срећан, у сенци смрти, са сунцем страха у себи, непознат другима у себи, са инстинктом живети ради живота самога, са силама душе и тамама беса, разапет емоцијама, окован нормама, лишен ваздуха љубави, и своје планете, гажен и убијан од свести и немоћи, болестан телом, уморан, стар кад је млад, без хлеба свога и сјаја новца, никада сам и увек сам, без лепоте, успеха, вида, хода, без драгих, го под бомбама и мепима, у поплавама, земљотресима, епидемијама, кидан речима, касапљен, спаљиван, вешан, празних руку, вечито гладан нечега што нема, у жудњи за нечим што не зна шта је.

Ето! У том лавиринту он тражи и он је гоњен, пати и не зна име свога бола и оца свога бића.

А, ипак, створио је своју цивилизацију, Александријску библиотеку, Акропољ, Фиренцу и Амстердам, Студеницу и Нотр-дам, холандско сликарство и Монеа, Баха, Шопена и – Бетовена, Микеланђела и једног Леонарда. И Борхес, дивно чудо, Књигу, највећу кошницу умова света.

Стоје оба пола не једно наспрам другом, већ једно у другом. Није се тешко сложити са Достојевским да је живот патња (мислим – дакле, патим), ни са Андрићем да је »преко мере људских снага«. Опет, да ли је могуће да једна јабука греха вековима условљава милијарде патњи, да ли је човек рођен, заиста, само да упозна бол и сазна ефемерност материје?

Осмех детета, очи озарене љубави, божанство душе, креативни чин, ганутош доброте, лепота природе и бића, радост смеха чине лавиринт могућим за исправљање космичке грешке, зар не, Борхес?

23. 10. 1996.

4.

Данас је, што се могло очекивати, један велики визионар на реду, г-дин Сигмунд Фројд.

О, Борхес, шта чинити са Фројдом, пошто је он готово све што је могао учинио за нас, окренуо свет наглавце и тако га оставио! Како би, уопште, тумачили Кафку, Ван Гога, Стринберга или Рашомон да није генијалне психоанализе, данас до краја банализоване али још свеприсутне и свемоћне. Замислимо, ако је могуће, психијатре света, глумце Холивуда, рубрике психолога, предавања професора, полемике интелектуалаца, позоришне комаде, анализе редитеља, научне емисије, маркетинг и политичке спотове – да није било њега. И где би кренула литература, дадаизам, надреализам и постмодерна, психо-трилери, деџи вртићи, саветовалишта о сексу и здравом животу, модерно сликарство, менталне клинике, луднице и скрајнути очајници (којима се никако не допада да буду људи, па постају Хитлери или руже) да није стари занесењак открио човеку да је врх леденог брега, да му је душа комплекс до комплекса, да оно што волимо у ствари мрзимо (и обрнуто) да нам је циљ »убити оца и спавати са мајком«, да смо болесни од свога страха и да нам је подсвест судбина. Чуди ме само једно: имамо рецепте и лекове а и даље смо болесни! Знам шта кажете на ово, Борхес, знам (Алеф).

Зачудо, ја волим Фројда, волим његово опсесивно, трагалачко, конгенијално, визионарско тумачење снова.

Захваљујући његовој школи, ја сам своје снове потчинио себи. Сањам прекогнитивне снове, сањам исте снове са другим бићима истих ноћи, мењам сан у самом сну, увек знам да сањам, немам границе између сна и јаве и могу да видим сан неке особе када је чак први пут видим или јој чујем глас. Отишла сам даље од Фројда и Јунга, очигледно, али без отворених врата нико не може изаћи (или ући) у паралелну стварност. У сновима сам у својој кући, на својој планети, живим.

26. 10. 1996.



5.

О, Борхес, какву сте Планету створили од своје Библиотеке и који посвећеници уопште могу тамо ући, које сте читаоце пустили да разговарају са Вама а да их нисте згромили лавином и земљотресом књига које сте прочитали, која сте све непрочитана и ненаписана дела анализирали и нерођене ауторе цитирали? Слутим (а шта друго и могу) да је Ваша јединствена, планетарна игра са књигом била и очајна освета онога који више није имао шта у њима да тражи јер је провалио систем, и знатижеље да ли се од парчића може сашити целина уз опсесивну мисао: није ли, заправо, све већ записано не сада и не јуче (три хиљаде година) већ негде другде а да ми, обманути, читамо горе уместо доле, наопако, у огледалу, јурећи ефемерно, док нам она Књига лежи непрочитана заувек а надохват руке! Каква античка фарса, зар не Борхес, каква апсурдна логика, неистинита истина. То значи, даље, да ни наша свест није ништа друго до трагичан инстинкт самоодржања, да наша дела нису дела већ само корице могућег и празног, да ни ми сами нисмо оно што други мисле да јесмо, а самим тим ни наш живот није чак ни сан буднога спавача.

А ипак, а ипак, ту смо.

Затворени у кожи свога тела, не можемо ни ван себе ни у себе. Колико мало простора заузимамо на овој земљи а какви космоси емоција у нама! Која књига може то објаснити човеку (а неко мора) јер »беше Реч«.

Са речима се играло и пре Вас, у оквиру корица књиге или идеје, али сте Ви први глобално сачинили цивилизацијску Књигу (о којој сања Еко или је тумачи Хамвап) као да је пишете за ванземаљце и Бога, јер су у њој већ (и тек ће бити) билиони мисли и емоција човечанства, до тада упакованих кроз епохе и жанрове, у песме, фарсе, приче, трагедије, романе и драме; величанствене, ружне узбудљиве, непоновљиве, потресне, непотребне, јединствене »речи, речи, речи«. Усудили сте се да узмете што дохватите из Библиотеке (по вашој логици бивства), добро промућкате, одломите парчиће и мрвице, цитирате највеће и безначајне (и самога себе!), нерођене (који ће свакако бити рођени), мушко и женско писмо, надреализам и соцреализам, религиозне и атеисте, мислиоце и будале, сањаре и сексуалне манијаке, јер су »речи, речи, речи«.

И? Борхес?

Ако су речи наше проклетство и наш спас, несрећа је у томе што су једно и истовремено друго, отворени и затворени круг, дух и мисао приморани да у материју звука се оваплоћују и никада не оваплоте.

12. 11. 1996.